

ceptus formalis qui est idea: reflexa est apprehensio huius conceptus.

VII Altera quaestio est cuiusmodi causa sit exemplar. Quod enim ratio causae quadam ratione ei competat facile convenit inter omnes, et res est satis manifesta: nam influunt certe ideae artificis in opera eorum.

PROPOSITIO 5.^a *Causalitas causae exemplaris non est causalitas materialis, aut formalis, aut finalis.*

Ratio primi et secundi est, quia causa materialis et formalis eatenus causae sunt quatenus se mutuo complementes constituunt id quod dicitur earum effectus; et ideirco sunt intrinsecae ipsi: atqui causa exemplaris est extrinseca effectui: ergo.

Ratio tertii est 1° quia causa finalis tanquam obiectum bonum movet agens, quod supponitur completum quoad potestatem activam, ad assecutionem sui, vel effectiorem: causa vero exemplaris movet dirigens ipsam actionem agentis, eiusque complens potestatem activam. 2° Quia non opus est finem esse actu in rerum natura, ut moveat: causa vero exemplaris movere nequit nisi actu sit. 3° Causa finalis movet obiective voluntatem, quia est id quod intenditur: causa autem exemplaris movet principium operans subiective, quia, supposito imperio voluntatis, dirigit executionem operis ita ut compleat ipsum principium integrum eiusdem operis.

Itaque conveniunt ambae causae in hoc, 1° quod cognitionem requirant; sed finis postulat cognitionem ut conditionem (Th. XXVI p. III); causa exemplaris est ipsa cognitio; 2° in hoc convenire possunt quod exemplar sit etiam finis, quatenus intendis in opere assimilationem cum eo: at diversa est semper causalitas utriusque. Quatenus enim te movet ad hoc ut ipsum exprimas in opere, habet rationem finis *cui*: quatenus vero dirigit operationem tuam, tuamque activam potestatem complet, habet rationem causae exemplaris.

Nota. Exemplar extrinsecum habet frequenter rationem finis cui ordinatur expressio ipsius imaginis.

PROPOSITIO 6.^a *Causa exemplaris non est adaequate di-*

stincta a causa efficiente, sed est intrinsecum complementum eius.

Comparatio instituitur cum ea causa efficiente, quae agit secundum exemplar, h. e. quae dirigitur in agendo a causa exemplari; quoad ceteras enim causas efficientes, cum nulla sit pro ipsis causa exemplaris, nec ulla est eius causalitas. Iam vero manifesta est ex dictis propositionis veritas. Nam potestas activa artificis non est quoad effectiorem operis intrinsece completa sine exemplari a quo determinatur opus, et dirigitur actio; ideoque spectat idea ad intrinsecum complementum huius causae efficientis. Et sane causa per se operis alicuius artefacti est artifex, nempe est homo quatenus habet artem (II Physic. c. 3. V Metaph. c. 2), ad artem vero pertinent ideae: ergo ideae sicut ars principium sunt operis, et complent intrinsece causam eius.

CAPUT IV.

De perfectionibus entium

DE PERFECTIONE

I Quid perfectio sit docuimus iam in Th. IX obiter quidem, propter bonitatem entis de qua agebatur. Nunc eiusdem declaratio prosequenda est. In eo igitur, ex usu saltem loquendi, differunt *perfectio* et *perfectum*, quod simpliciter *perfectio* alicuius dicatur quaecumque realitas conveniens illi: *perfectum* vero dicatur id quod habet omnia, quae habere debet. *Bonum* enim, quod est perfectum, *ex integra causa*, scilicet omnia elementa exigit quae ad eius constitutionem spectant. Quod si aliquid ex eis desit, imperfectio habetur privativa, seu malum: *malum* scilicet *ex quovis defectu*. Quamvis si cum quodam addito perfectio dica-

tur, nempe si quis dicatur habere *suam perfectionem*, illud idem tunc intelligitur ac si diceretur esse perfectum, intelligitur enim perfectio omnis, vel potissima, quam exigit. Item si dicas *perfectionem totalem*, intelligitur collectio omnium perfectionum, sive eorum omnium, quae habere debet aliquid, ut sit perfectum.

II Quod perfectum dicitur, vel absolutum est, vel relativum, ordinem nempe habens ad aliud. Idem porro secundum diversos respectus utrumque esse potest. Ita substantia, prout talis est, est quid absolutum: prout est vis, et prout est capax recipiendi, est relativa. Iam vero norma perfectionis absolutae desumi nequit nisi ex conceptu essentiae; ut illud dicatur perfectum quod habet omnia quae conceptu illo continentur, et ab eo exiguntur. Perfectionis autem relativae norma desumitur ex fine, ad quem actus vel potentia refertur: ut illud dicatur ens perfectum, quod finem suum consequitur; vel, cum nondum finis est actu habendus, si est recte dispositum ad consecutionem finis. Ex quo patet, quod perfectio entis, quod simul sit absolutum et relativum, ex utraque norma secundum diversos respectus iudicanda est. Et quia perfectum dicitur quod habet omnia quae habere debet: in huiusmodi vero entibus id, quod posita essentia potissimum haberi debet, est finis; hinc *perfectum simpliciter* dicitur tale ens, si finem suum assequatur.

Secus dicitur perfectum *secundum quid*. At gradus in hac re esse possunt. Nam 1° perfectiones accidentales quas natura exigit, plures vel pauciores inesse possunt: 2° quoad perfectionem relativam, ens nondum obtinens finem, sed idoneum ad eius assecutionem, est secundum quid tantum perfectum, quia caret fine: tamen secundum certum statum est perfectum simpliciter, quia habet omnia, quae in eo statu habere debet. Carens vero aptitudine ad finem: multoque magis, si ei sit impossibilis assecutio finis, est multo minus perfectum, appellarique potest *perfectum secundum quid* tantum ratione essentiae, quae nunquam deesse potest.

III In *perfecto* plura vel secundum rem, ut in compo-

sito, vel secundum rationem, ut in ente simplici, distingui possunt, et sunt ea quae habere debet ens illud, ut sit perfectum. Haec singillatim sumpta dicuntur *perfectiones partiales*: sumpta simul constituunt *perfectionem totalem*.

IV *Perfectio totalis* alia est *comparativa*; alia *absoluta*. Ea in aliquo tantum genere continetur, haec in ipsa ratione entis. Illa constituitur iis omnibus, quae certo cuidam generi debentur; haec omnibus realitatibus seu perfectionibus, quae in extensione entis plenissima continentur. Prior appellatur *comparativa*, quia ut perfectio talis entis iudicetur, comparatio fit cum quodam determinato entis genere: eadem ratione vocatur quoque *relativa*, sed cave ne hac appellatione intelligas eam perfectionem, quam acquirit ens ad aliud ordinatum.

V Perfectioni opponitur imperfectio: cuius generica ratio duplex distinguitur; *privativa* scilicet, et *negativa*. Ea est defectus debitae perfectionis: haec est simplex negatio ulterioris perfectionis. Prior est id quod dicitur malum (Th. XII). Altera inest omnibus entibus finitis, quae collata cum infinito imperfecta apparent. Ipsa solet a quibusdam dici *malum metaphysicum*; sed huius appellationis ratio non satis liquet. Cum enim istud non sit proprie malum, terminus oppositus *metaphysicum* deberet habere vim diminuentem significationem propriam termini principalis: at non apparet quomodo ille terminus *metaphysicum* id exequatur.

VI Perfectio partialis duplex est, alia *simplex* alia *mixta*. Ea est, in cuius conceptu nulla imperfectio includitur, sive privativa, sive negativa: ut existentia, vita, intelligentia, vis activa. Includeret vero aliquam imperfectionem, si excluderet a subiecto consortium alterius perfectionis, vel aequalis vel maioris, vel etiam minoris, si haec tamen ex se sit vera perfectio. Quod si non facit, ea in suo conceptu nullam involvit imperfectionem: quia imperfectio quaevis est carentia alicuius perfectionis. Quare perfectio *simplex* ita quoque definiri potest: *ea perfectio, quae a sui consortio nullam perfectionem excludit*: sive, ut habeas definitionem positivam, *quae simul cum quavis alia perfectione stare potest*.

Perfectio mixta est ea quae in proprio conceptu aliquam imperfectionem includit: sive quae excludit a sui consortio aliam perfectionem, ut esse corpus, rationale etc. Perfectio ergo simplex est ea, quae est melior ipsa, quam non ipsa: h. e. melius est eam habere quam non habere: si enim illam habet subiectum, nulla perfectione excellentiore propter ipsam idem destituitur. Perfectio mixta est ea, quae non est melior ipsa quam non ipsa; h. e. non est melius ipsam habere, quam ipsa carere; eo quod eam habens cares certe aliis perfectionibus etiam excellentioribus; ea vero carens potes illas omnes habere. (Cf. S. Anselmum in Monologio.)

VII Perfectio totalis comparativa recipit gradus tum *extensive*, tum *intensive*: nempe quod perfectum est potest esse magis vel minus perfectum aliis in diverso genere existentibus, vel aliis in eodem genere. Si primo modo, gradus spectantur secundum extensionem; si altero, secundum intensitatem. *Extensive* enim aliquid perfectius est, quod pluribus aut praestantioribus perfectionibus constat quoad essentiam: quod secundum vires plura aut praestantiora potest: cuius finis ultimus assequendus nobilior est. *Intensive* autem perfectius est quod in eodem genere perfectionum, aut virium, eas cumulatus obtinet; ut qui ingenii acumine praestat, qui fini consequendo magis est paratus, ut iustus: qui promptius et facilius vires suas exercet, ut qui scientiarum, artium, et virtutum habitus possidet.

VIII Quamvis gradus sint perfectionum in serie entium, quemadmodum in mineralibus, vegetantibus, sentientibus, intelligentibus, ita ut superiora entia contineant perfectionem inferiorum; non tamen illa, quae sunt entia finita continent formaliter aut eminenter perfectionem omnem inferiorum: sicut homo non habet vim odorem canum, aut facultatem avium volandi. Scilicet excessus graduum perfectionum in eo est quidem, ut quae superiora sunt entia habeant perfectionem in genere entis excellentiorem aliis inferioribus, et aequivaleant quodammodo aliis, quatenus praestare possunt quod praestant alia, vel formaliter, ut homo praestat quae sunt bruti; vel eminenter ut intellectus angelicus cogno-

scit facta praesentia quae et a sensu attinguntur: at non continent superiora omnem formalem perfectionem possibilem in generibus inferioribus. Continent scilicet perfectiones inferiorum secundum quandam communem rationem tantum, non etiam secundum id quod proprium est cuiuscumque speciei. Ratio est, quia id perfectionem infinitam infert (Th. XXIX. p. I), ideoque est proprium entis infiniti, a quo est omnis perfectio quae in ceteris continetur.

IX De perfectionibus entis, prout ontologia postulat, locuturi, considerabimus perfectiones universaliores; et primo tum eas, quae cum conceptu essentiae connectuntur, tum quae cum conceptu existentiae cohaerent, quae sunt absolutae; ac tandem eas, quae ex relationibus exsurgunt.

De perfectionibus absolutis

DE SIMPLICI ET COMPOSITO

THESIS XXVIII^a

I Tradita notione entis physice compositi et entis physice simplicis, II principia quaedam ad utrumque spectantia colligi rite possunt. III Praeter compositionem physicam vero compositio quoque metaphysica admittenda est.

DECLARATIO I. PARTIS. Compositum dicitur ens quod partibus constat, simplex dicitur ens quod partibus caret. Simplex proinde ponit ens, et negat distinctionem in ente: negat igitur imperfectionem. Nam ens eatenus perfectum est, quatenus eius omnia constitutiva sunt unum (Th. V. p. IV): quo ergo maior est unitas, eo maior erit perfectio: et quo minor unitas, minor perfectio. Negando ergo distinctionem in ente, negatur quaedam imperfectio, et ponitur perfectio, quia ponitur realis identitas. Conceptus igitur simplicitatis quoad mo-